

ІV. ЛІНГВОУКРАЇНОЗНАВСТВО В КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

УДК 37.671; 811.161.2' 243

МІСТО ЛЕВА В ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Ірина Кочан

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1, кімн. 233, 79001 Львів, Україна,
тел. : 032 239 43 55
ел пошта : kim1950@i.ua*

Розглянуто й проаналізовано навчальні посібники з української мови як іноземної, які написали викладачі двох львівських вищих навчальних закладів: Львівського національного університету імені Івана Франка та Національного університету „Львівська політехніка”. Обидві книжки мають спільне лінгвокраїнознавче спрямування – вони, присвячені Львову, його історії, видатним місцям, осередкам культури.

Ключові слова: лінгвокраїнознавство, українська мова як іноземна, українська культура, лінгво-дидактика.

Дидактичний матеріал як засіб навчання мови іноземців відіграє вкрай важливу роль, оскільки не лише ілюструє певні мовні явища, а й несе інформацію про щось. А якщо це матеріал про місто, в якому студенти-іноземці навчаються, то тут приєднується ще й широкий лінгвокраїнознавчий аспект.

„Львів місто левів, дощу, шоколаду, кави, пива, унікальне поєднання різноманітних культур. Місто з багатолітньою історією, яке зачаровує, вабить, надихає...”, – так гарно написали в анотації до навчального посібника „Місто Лева” його автори Галина Бойко, Олег Качала, Андрій Моторний, Олеся Палінська, Ірина Юзвяк з Національного університету „Львівська політехніка”. Це збірник текстів для іноземних студентів, які вивчають українську мову на кваліфікаційно-освітньому рівні B2, тобто на високому рівні, що визначає ефективний рівень володіння мовою, можливість результативно спілкуватися в україномовному професійному середовищі з використанням усіх мовленнєвих умінь. Відповідальним редактором збірника є Ігор Карий, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов НУ „Львівська політехніка”.

Посібник містить 14 текстів, які подають загальну інформацію про Львів і детально змальовують події з його минулого і сьогодення. Тексти розташовані за тематичним принципом: загальна інформація про Львів, історія, технічні досягнення та винаходи, цікаві місця міста та події, пов’язані з ним. Теми не пов’язані безпосередньо між собою, тому відповідно до навчальної мети можна працювати з ними у будь-якій послідовності.

Перша тема „Leopolis, Lemberg, lwów, Львів...” розпочинається коментарем до тексту: тлумачно-акцентним словничком, де розкриваються значення вжитих у тексті слів (*богемний, бруківка, княжич, митець, слов’янський, славнозвісний, хоробро,*

цвинтар, Русь і под.). На цю сторінку (а це заповнений формат А4) зеленого тону (колір вільного доступу) можна повертатися на будь-якому етапі роботи. Відтак іде пропозиція провести діалог і запропоновано завдання: „Дайте відповіді на запитання”:
1. Чи старе ваше місто? 2. Що вам відомо про заснування вашого міста? 3. Імена яких відомих людей пов’язані з вашим містом? 4. Які архітектурні пам’ятки є візитною картою вашого міста? 5. Що вам відомо про місто Львів? Мета діалогу – прокласти стежку до знайомства з нашим старовинним містом.

Наступним етапом є інформація про географічне розташування Львова на мапі України, що вимагає знання слів на позначення частин світу та похідних від них прикметників (прислівників), тому третім завданням є словникова робота – творення прикметників від іменників *північ, південь, схід, захід*. Закріплює словникову роботу письмова вправа на доповнення речень подібними словами: *Моя країна розташована на (північ, південь, схід, захід) від України*.

Сприятиме розвитку мовлення творча вправа на добір із довідки синонімів до слів: *відомий, талановитий, дорогий, країна, завжди, зрозуміти, замок*. Усього тема містить 20 завдань, спрямованих на різні види мовленнєвої діяльності: **читання** фахового тексту про князя Данила і його сина Лева та інформаційна довідка про місто (тексти художнього і публіцистичного стилів), **говоріння** (у формах діалогу, пояснень значень висловів, творення пестливих назв від власних імен, відповіді на запитання до тексту тощо), **слухання** (пісні про Львів у виконанні гурту „Пікардійська Терція”), **письмо** (написати короткий твір про своє рідне місто, виконання вправ). Завдання проілюстровані гарними світлинами, старими картами, малюнками). Тобто кожна тема крок за кроком удосконалює мовні знання і вміння іноземців.

Другою темою є „Відомі львів’яни”, тут вміщено матеріал про вченого-математика Стефана Банаха, письменника-фантаста Станіслава Лема, письменника Леопольда фон Захер-Мазоха.

Окремим розділом йде „Історія Львова”, „Храми Львова: молитва в камені”, „Пожежі у Львові”, „Годинник на львівській ратуші”, „Старий львівський трамвай”, „Перша у світі газова лампа”, „Львівські ліхтарі”, „Парки Львова”, „Тільки у Львові”, „Шоколадні традиції Львова”, „Найбільші театри Львова”, „Мандрівка площею Ринок”. Як бачимо, Львів представлений з усіх боків. Традиційно у кожному розділі є тексти пісень про Львів, напр.: „Старенький трамвай”, „Твій вогонь захопив мене”, „Тільки у Львові”, „Привіт, старий, ти кльово виглядаєш...” тощо, які можна почути у запису на диску. Тобто, опрацювавши усі запропоновані в посібнику тексти, можна здобути відповідні уміння й навички, а також знання про наше древнє місто, його історію, культуру, традиції, сучасне життя.

Теми подано на фоні двох кольорів: салатно-зеленого та помаранчево-рожевого. За символікою кольору салатно-зелений позначає незрілість, молодість, дорослішання. Він є атрибутом „чужого” простору. Тому, напевно, цей фон цілком доцільний в оформленні посібника, адже іноземці справді занурюються в незвичне середовище, незнайоме місто, пізнають його поетапно з різних боків, набуваючи при цьому нових знань, розуміння українського національного менталітету, занурюються в нове мовне середовище.

Рожевий колір поєднує білий та червоний. Це колір ніжності, виявів любові, м’якості, тепла, тому сприяє доброзичливому входженню іноземців у чужу культуру.

У додатках до посібника є ключі до виконання вправ, а також диск з електронною версією. Укладачі використовували матеріали з інтернету і в кінці книжки подали перелік інформаційних джерел. Вміщено там також і словничок

лінгвістичних термінів, ужитих в посібнику, та їхній англійський переклад. Залишили автори колонку і для добору відповідників з рідної для іноземців мови.

Подано в кінці книжки й ключі до текстових завдань, які допоможуть іноземному студентові перевірити правильність виконання дотекстових і післятекстових вправ, а викладачеві, який працюватиме за цим посібником, зекономити час і полегшити роботу.

У підзаголовку до книги зазначено: навчальний посібник з української мови для **чужоземних** студентів. Виділений термін не новий, він був досить широко вживаним у 20–30 рр. ХХ ст., у період „золотого десятиліття”. Тому цілком схвально, що він знову повертається в нашу лексику, урізноманітнюючи її.

Уроки названі текстами, оскільки вони є основним матеріалом занять. Усі інші вправи стосуються тексту, доповнюють його, розвивають на його основі різні види мовленнєвої діяльності.

Вважаємо, що вихід цієї навчальної книжки є справжньою подією в методиці навчання іноземної мови, в опануванні українського лінгвокраїнознавства.

Перегукується з нею навчальний посібник „Мій Львів”, виданий Центром україністики Львівського національного університету імені Івана Франка у 2013 році для навчання іноземних студентів за рівнем В2. Його уклала група студентів-філологів: Христина Сидорів, Олена Мельник, Ольга Ценюх, Ольга Шаравара, Марія Скворінь, Оксана Шпить, Олена Бурковська, Анна Смерека, Христина Шкаврін, аспірант Петро Луньо та викладачі: Олександра Антонів і Оксана Туркевич.

Ідея створення навчальних матеріалів виникла 2010 року, коли студенти спеціалізації „Українська мова як іноземна” готувалися до навчально-методичної практики в Закладі україністики Познанського університету (Польща). Вони обрали лінгвокраїнознавчу тематику, яка стосувалася культурного, історичного, побутового, освітнього життя Львова. Усі теми були апробовані зі студентами-україністами Познанського університету і отримали схвалення викладачів-методистів Польщі та України.

Мета посібника – сприяти розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності на середньому етапі вивчення української мови іноземцями.

Книга складається з 10 уроків, які охопили теми: „Львів у книзі рекордів України”, „Геральдика Львівщини”, „Центр культури та дозвілля Львівського національного університету імені Івана Франка”, „Історія львівської пошти”, „Старенький трамвай”, „Львівські кав'ярні”, „Міжнародний театральний фестиваль „Золотий лев”, „Історія гурту „Плач Єремії”, „Шоколадні цікавинки”, „Найпопулярніший напій у світі”.

Кожен урок має чітко виділені чотири блоки мовленнєвої діяльності. **Читання** як вид мовленнєвої діяльності, в курсі УМІ здійснюється переважно і мовчки, і вголос. Так, блок „**Читайте**” починається з дотекстових вправ, що містять зазвичай словник до тексту, де пояснюються вперше вживані і, можливо, не всім іноземцям зрозумілі слова. Далі йде текст, який автори пропонують прочитати і підкреслити незнайомі (невідомі) слова. Отже, вивчальному і пошуковому читанню передують оглядове. Очевидно, що така форма передбачає швидше за все читання про себе. Це дасть змогу виявити незнайому для іноземця лексику і детально опрацювати її в аудиторії. Відтак добре прочитати текст вголос, вправляючись у правильній вимові і наголошуванні слів. Вивчальне, пошукове й ознайомлювальне читання розвивається у процесі самостійної роботи з текстом і має свою технологію. Їм сприяють післятекстові вправи, що передбачають як письмові завдання, так і усні відповіді на запитання до тексту. Окремі

тексти супроводжують тестові завдання і передбачають пошукове та вибіркове читання. Це рубрики: „Дайте відповіді на питання”, „Які конкретні факти Ви запам’ятали?”.

Слухання має мотиваційну частину (мету), аналітико-синтетичну (сприймання, розуміння), виконавчу (які дії виконуватимуться після нього: говоріння, прийняття рішення на основі одержаної інформації). У процесі **слухання** важливим є здогадування, смислова орієнтація. Сприймаючи початок думки, потрібно передбачити, що буде сказано далі. У своєму здогадуванні насамперед треба орієнтуватися на ситуацію спілкування, на мовні засоби – синтаксичні структури, їхнє лексичне наповнення, граматичне оформлення, а також на інтонацію, тон, міміку, жести мовця, на орієнтири, адекватні тим, які у внутрішньому мовленні утримують смисл речень і тексту загалом (ключові слова, наочні образи).

У посібнику для цього виду мовленнєвої діяльності запропоновано відеоролики до тем „Історія Львова”, „Гасниця львівських левів”, „Музей пошти”, „Львівські кнайпи”, „Золотий фестиваль”, „Місто в шоколаді”, а також пісень „Старенький трамвай”, „Вона”, „На Майдані”.

Говоріння – продуктивний вид мовленнєвої діяльності, активний процес здійснення спілкування, зовнішнє вираження способу формування і формулювання думки. Як зазначила у статті „Види мовленнєвої діяльності в аспекті лінгводидактики” Н. Станкевич, „протягом 70% часу ми спілкуємося взагалі, коли не спимо. Із них 45% часу слухаємо, 30% говоримо, 16% читаємо, а лише 9% пишемо”. Як образно сказали науковці: „Слухаємо книжку протягом дня, промовляємо книжку протягом тижня, читаємо книжку протягом місяця, а пишемо книжку рік” [3: 41].

В аналізованому посібнику блок „Говоріння” передбачає: інтерв’ю „Що для тебе означає Львів”, презентацію „Мій герб”, телефонний діалог, дискусії „Посткресинг: плюси і мінуси”, „Мій гурт – найкращий”, рольові ігри „На вокзалі”, „У трамваї”, „У кав’ярні”, „Я учасник свята шоколаду”, інсценізацію гуморесок Павла Глазового тощо. Як бачимо, передбачено і монологи, і діалоги, а інколи – й полілоги.

На другому уроці „Геральдика Львівщини” студентам-іноземцям запропоновано завдання: „Уявіть, що ви походите з давніх княжих родин. Вам потрібно створити власний герб. Що на ньому було б зображено, які кольори ви оберете? Намалуйте його. Використовуючи свій малюнок, розкажіть, чому саме ці кольори ви обрали і що означає намальоване зображення” [2: 18]. Плануючи говоріння, потрібно намітити головну тезу тексту, обдумати, як її розкрити, тобто визначити основу тексту, його початок (вступ) і закінчення (висновки, кінцівку). Зміст висловлювання можна виразити не тільки з допомогою лексичних значень слів та словосполучень, але й інтонації, яка членує текст і робить мовлення емоційним, зверненням до співрозмовника.

Говоріння завжди мотивоване. Мотив є начебто рушієм діяльності. В основі мотивації лежить потреба відтворити прочитане чи сказане, щось комусь сказати, когось про щось запитати, порозмовляти між собою, висловити власну думку. Умовою говоріння є наявність мовленнєвих автоматизмів або мовленнєвих навичок: орфоепічних, акцентних, лексичних, граматичних, що в сукупності дають певний рівень умінь. Власне це і передбачено у вправах посібника. Готуючись до говоріння, мовець спирається на те, чи цікава, чи потрібна співрозмовникові тема розмови. Під час реалізації задуму у висловлюванні добираються слова, що найбільш точно передають думку мовця. Їх потрібно не тільки промовляти, але й утримувати в пам’яті.

На допомогу студентів у книжці подано мовні штампи, які допоможуть формулювати думку, зв'язувати речення у тексті.

Письмо – продуктивний вид мовленнєвої діяльності, який має ті самі механізми, що й говоріння. Однак думки у письмовому мовленні передаються тільки з допомогою мовних засобів. Тому цей вид мовленнєвої діяльності є найскладнішим, бо передбачає не лише правописні навички, а й такі уміння, як добір необхідних для певного тексту слів, введення їх у відповідні речення, організація внутрішніх зв'язків у реченні.

Для іноземця, який володіє мовою на рівні B2, у посібнику запропоновано такі види письмових вправ: написання есе „Місто моєї мрії”, „Переваги й недоліки транспортних послуг у Львові”, „Без кави нема забави”, опис „Герб мого міста”, написання оголошень, листівок, реклам, відгуків про виставу, опис людини, твір-роздум „Чи підтримуєте ви думку, що лише жінки і діти люблять солодке, а чоловіки – ні” та ін.

Усі ці вправи не лише виробляють відповідні уміння і навички володіння мовою на різних мовних рівнях, а й є цікавими і пізнавальними для виконавців.

Окрім того, письмового виконання потребують й інші завдання, наприклад, поєднати прикметники з відповідними іменниками, завершити фразу, доповнити речення одним із запропонованих варіантів тощо.

Загалом навчальний посібник „Мій Львів” справляє враження виваженої, апробованої праці, написаної з великою любов'ю і знанням справи.

Шкода, правда, що видрук здійснено у чорно-білому форматі, однак з прекрасною обкладинкою вечірнього міста, освітленого старовинними ліхтарями, і на його фоні – п'ять світлин, що уособлюють культурне обличчя Львова. На звороті обкладинки знімка випускників Літньої школи україністики та їхніх викладачів

Посібник розраховано на студентів-іноземців вищих навчальних закладів Львова, що приїжджають до нас на навчання з Польщі, Чехії, Сербії, Болгарії, Німеччини та інших країн світу.

Вважаємо, що обидва посібники є вагомим внеском в українське лінгвокраїнознавство, оскільки державний освітній стандарт навчання іноземної мови передбачає виховання у студентів позитивного ставлення до мови і культури народу, що розмовляє цією мовою. Тому теми про історію, реалії, традиції українського народу мусять домінувати в навчальному процесі. Вони включають студентів у діалог культур, дають змогу виявити особливості кожної у процесі міжкультурної комунікації. Адже кожна культура знаходить унікальне відображення в мові. Це власне і довели автори навчальних посібників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонів О. Мій Львів: Навчальний посібник з української мови як іноземної (рівень B2) / Олександра Антонів, Оксана Туркевич, Петро Луно та ін. – Львів : Дон Боско, 2013. – 80 с.
2. Бойко Г. Місто Лева: Навчальний посібник з української мови для чужоземних студентів. Рівень B2 / Галина Бойко, Олег Качала, Андрій Моторний, Олеся Палінська, Ірина Юзвяк. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. – 100 с.
3. Станкевич Н. Види мовленнєвої діяльності в аспекті лінгводидактики / Н. Станкевич // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавництво Львівського університету, 2007. – Вип. 2. – С. 40–47.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2014

доопрацьована 10.02.2014

прийнята до друку 22.02.2014

THE CITY OF LVIV IN LINGUISTIC AND CULTURAL STUDIES OF A COURSE OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Iryna Kochan

*Ivan Franko Lviv National University,
Department of Ukrainian Applied Linguistics,
1 Universitetska Str., room 233, 79001 Lviv, Ukraine
phone: 032 239 43 55
e-mail: kim1950@i.ua*

This paper reviews and analyses textbooks on Ukrainian as a foreign language written by two professors of higher education institutions in Lviv: The National University of Lviv and the Lviv Polytechnic Institute. Both books share the same linguistic and cultural studies direction: they are dedicated to Lviv, its history, places of interest, cultural venues.

Key words: linguistic and cultural studies, Ukrainian as a foreign language, Ukrainian culture, lingo-didactics.

ГОРОД ЛЬВА В ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКОМ КУРСЕ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Ирина Кочан

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра украинского прикладного языкознания,
ул. Университетская, 1, комн. 233, 79001 Львов, Украина
тел. : 032 239 43 55
эл. почта : kim1950@i.ua*

Рассмотрены и проанализированы учебные пособия по украинскому языку как иностранному, которые создали преподаватели двух львовских вузов – Львовского национального университета имени Ивана Франко и Национального университета „Львовская политехника”. Обе книги имеют общее страноведческое направление – они посвящены Львову, его истории, выдающимся местам, центрам культуры.

Ключевые слова: лингвострановедение, украинский язык как иностранный, украинская культура, лингводидактика.